

Perspektiv på arbetslösheten i olika grupper

Innehåll

1	Inledning	5
2	Tydligt samband mellan utbildning och arbetslöshet	6
3	Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden	8
3.1	Sju av tio inskrivna arbetslösa har en utsatt ställning på arbetsmarknaden.....	9
3.2	Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden: en fördjupad beskrivning.....	11
4	Avslutande kommentarer	12

1 Inledning

Svensk arbetsmarknad fortsätter att vara stark. Efterfrågan på arbetskraft är god och sysselsättningen stiger – inte minst bland utrikes födda. Tredje kvartalet 2016 var antalet sysselsatta utrikes födda i åldrarna 16-64 år nästan 890 000, vilket är en ökning med 6,5 procent på ett år. Därmed steg också sysselsättningsgraden med omkring 1 procentenhet, till 67 procent. Bland inrikes födda i samma åldrar ökade antalet sysselsatta bara marginellt, med 0,3 procent, till strax över 3,9 miljoner. Detta motsvarar en sysselsättningsgrad på 82 procent.¹

Bakom den starka ökningen av antalet sysselsatta utrikes födda ligger en stark tillväxt av den utrikes födda befolkningen i yrkesaktiva åldrar och av ett ökat arbetskraftsdeltagande. Den något svagare utvecklingen för sysselsatta inrikes födda förklaras i sin tur av att de minskar i befolkningen i motsvarande åldrar.

Arbetslösheten fortsätter att minska visat såväl med hjälp av Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik som via det officiella måttet i Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Utvecklingen skiljer sig dock åt för olika grupper av arbetslösa.

I Arbetsförmedlingens statistik är nedgången i arbetslösheten mycket tydlig för inrikes födda medan den stiger bland utrikes födda. I synnerhet stiger arbetslösheten bland utomeuropeiskt födda, vilket kan kopplas till ett högt inflöde av nya arbetssökande genom etableringsuppdraget. AKU visar en fallande arbetslöshet för inrikes födda och en relativt stabil arbetslöshet för utrikes födda. (Skillnaderna i utvecklingsriktning beror på olikheter i syfte och metod mellan källorna). Detta innebär att arbetslöshetens sammansättning gradvis förändras, vilket i sin tur innebär att en allt större andel av de inskrivna arbetslösa har en utsatt ställning på arbetsmarknaden.

I detta PM visar vi bland annat hur arbetslöshetsnivån varierar med utbildningsnivå men också hur arbetslösheten varierar mellan inrikes och utrikes födda, och mellan olika grupper av utrikes födda. Därtill ges också detaljerad beskrivning av inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden. PM:et rundas av med några avslutande kommentarer.

Utifrån resultaten kan följande slutsatser dras:

- Den tydligaste vattendelaren på svensk arbetsmarknad går mellan de som har en fullgjord gymnasieutbildning och de som saknar en sådan. Sambandet mellan arbetslöshetsnivå och utbildningsnivå är mycket tydligt – ju högre utbildning desto lägre arbetslöshetsnivå.

---

¹ Den lägre sysselsättningsgraden bland utrikes födda förklaras av ett antal orsaker. Bland annat av ett lägre arbetskraftsdeltagande och en genomsnittligt lägre utbildningsnivå.

- Oavsett utbildningsnivå är arbetslösheten tydligt högre för utrikes födda. För en given utbildningsbakgrund är arbetslösheten dessutom även högre för de som är födda utanför Europa jämfört med de som är födda i Europa.
- Arbetslösheten är särskilt hög bland personer som är födda utanför Europa och saknar en gymnasieutbildning. Det faktum att många av dessa helt eller delvis saknar grundskolekompetens ger dem en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden.
- En växande andel av de inskrivna arbetslösa saknar gymnasieutbildning och denna grupp är till liten del matchningsbar, eftersom huvuddelen av jobben på arbetsmarknaden kräver längre utbildning. Arbetsförmedlingen behöver därför i ökad utsträckning matcha arbetslösa till utbildning som leder till jobb. Detta är nödvändigt för att möta de ökade utmaningarna med matchningen på arbetsmarknaden.

2 Tydligt samband mellan utbildning och arbetslöshet

Hos *utrikes födda* är andelen inskrivna arbetslösa, mätt som andel av arbetskraften, omkring 22 procent, vilket kan jämföras med omkring 4 procent för de *inrikes födda*. Den höga arbetslöshetsnivån bland utrikes födda måste dock ses i ljuset av den tydligt ökade utrikes födda befolkningen i yrkesaktiv ålder (16-64 år) och det ökande arbetskraftsdeltagandet. Samtidigt fortsätter antalet inrikes födda i den yrkesaktiva delen av befolkningen att minska.

Det är dock stora skillnader i arbetslöshet bland olika grupper av utrikes födda. Enligt Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik är arbetslösheten högst bland de som är födda utanför Europa, för vilka nivån uppgår till 31 procent. Detta kan jämföras med 10 procent bland de som är födda i Europa, men utanför Sverige. Mönstret går igen även i det officiella AKU-arbetslöshetsmättet.

Det finns också ett mycket tydligt samband mellan *utbildningsnivå* och arbetslöshetsnivå – ju högre utbildningsnivå, desto lägre tenderar arbetslösheten att vara. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik visar att arbetslöshetsnivån bland de som saknar en gymnasieutbildning är omkring 22 procent, vilket är drygt tre gånger högre än bland de som har en gymnasieutbildning.

Bland utrikes födda som saknar gymnasieutbildning är arbetslösheten (andelen inskrivna arbetslösa) synnerligen hög, 44 procent år 2016. Detta är mer än fyra gånger högre än bland inrikes födda med samma utbildningsbakgrund. Enligt det officiella arbetslöshetsmättet (AKU) är motsvarande andel bland utrikes födda 29 procent. Detta är nästan tre gånger högre än bland inrikes födda enligt samma källa. (Som tidigare nämnts beror skillnaderna mellan respektive undersökning på olikheter avseende metod och syfte för källorna).

Inskrivna arbetslösa 16-64 år, 2016		
	Andel	Antal (1000-tal)
Totalt	7,6%	362,7
Inrikes födda	4,4%	171,4
Utrikes födda	22,4%	191,4
- Utomeuropeiskt födda	31,3%	150,7
- Född i Europa, utanför Sverige	10,2%	40,7
Förgymnasial utbildning		
Totalt	21,6%	120,8
Inrikes födda	10,2%	38,2
Utrikes födda	44,3%	82,6
- Utomeuropeiskt födda	54,0%	70,4
- Född i Europa, utanför Sverige	21,6%	12,2
Gymnasial utbildning		
Totalt	6,4%	146,5
Inrikes födda	4,6%	91,3
Utrikes födda	17,2%	55,2
- Utomeuropeiskt födda	24,4%	38,8
- Född i Europa, utanför Sverige	10,1%	16,4
Eftergymnasial utbildning		
Totalt	5,0%	95,5
Inrikes födda	2,7%	41,9
Utrikes födda	15,5%	53,6
- Utomeuropeiskt födda	22,6%	41,5
- Född i Europa, utanför Sverige	7,5%	12,1

Källa: Arbetsförmedlingen

Arbetslösa (AKU) 16-64 år, kv 3 2016		
	Andel	Antal (1000-tal)
Totalt	6,4%	325,6
Inrikes födda	4,1%	168,6
Utrikes födda	15,0%	157,0
- Utomeuropeiskt födda	20,8%	119,8
Förgymnasial utbildning		
Totalt	17,1%	94,7
Inrikes födda	10,7%	39,0
Utrikes födda	29,3%	55,7
- Utomeuropeiskt födda	33,7%	48,0
Gymnasial utbildning		
Totalt	5,7%	121,2
Inrikes födda	4,4%	78,1
Utrikes födda	12,4%	43,1
- Utomeuropeiskt födda	16,8%	29,6
Eftergymnasial utbildning		
Totalt	4,4%	108,3
Inrikes födda	2,6%	51,2
Utrikes födda	11,2%	57,1
Utomeuropeiskt födda	15,6%	41,2

Källa: SCB (AKU)

Den höga andelen arbetslösa bland personer med kortare utbildning kan delvis kopplas till en ”strukturell mismatch” på arbetsmarknaden. Andelen sysselsatta inom den lägsta kvalifikationsnivån utgör omkring fem procent av samtliga sysselsatta, samtidigt utgör de med lägst (förgymnasial) utbildning omkring elva procent av arbetskraften.² Detta betyder att det finns få jobb som dessa personer är matchningsbara mot och att många personer med kort utbildning ofta stängs ute från arbetsmarknaden.

Även bland dem med längre utbildningsbakgrund är det mycket stora skillnader i arbetslöshetsnivå mellan inrikes och utrikes födda – och mellan olika grupper av utrikes födda.

Bland inrikes födda med *eftergymnasial utbildning* uppgår andelen inskrivna arbetslösa till knappt 3 procent. Detta kan jämföras med 16 procent bland utrikes födda. Skillnaderna i arbetslöshetsnivå mellan utomeuropeiskt födda och övriga utrikes födda är påtagliga för alla utbildningsnivåer, men gapet är störst bland dem som har en eftergymnasial utbildning. Bland utomeuropeiskt födda med den utbildningsnivån är andelen inskrivna arbetslösa nästan 23 procent. Detta är tre gånger högre än bland personer som är födda i Europa, men utanför Sverige, för vilka arbetslösheten uppgår till knappt 8 procent.

² Sysselsatta i den lägsta kvalifikationsnivån enligt SSK 2012.

Det faktum att många utrikes födda (framförallt utomeuropeiskt födda) helt eller delvis saknar grundskolekompetens ger dem en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden. Detta då utrikes födda – särskilt de med kortare vistelsetider i landet – ofta har svagare kopplingar till arbetsmarknaden. Dessutom har forskningen visat att utrikes födda systematiskt diskrimineras på arbetsmarknaden, bland annat i anställningssituationer.

Det är dock viktigt att poängtera att integrationen på arbetsmarknaden tar en viss tid. Arbetslösheten är som högst bland personer som nyligen kommit till Sverige och den sjunker ju längre personerna varit i landet. Som nämndes tidigare beror detta bland annat på att kopplingarna till arbetsmarknaden stärks, men också på att fler av de som kom till Sverige som barn blivit vuxna och då ingår i statistiken. De som kom hit i unga åldrar har ofta genomgått hela, eller delar av, sin utbildning i det svenska skolsystemet vilket underlättar etableringen på arbetsmarknaden.

3 Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden

Arbetsförmedlingen följer sedan lång tid tillbaka utvecklingen av inskrivna arbetslösa uppdelat på inskrivna arbetslösa med *utsatt ställning på arbetsmarknaden* respektive *övriga*. Till grupper med utsatt ställning på arbetsmarknaden räknas inskrivna arbetslösa som:

- Är födda utanför Europa.
- Saknar fullständig gymnasieutbildning.
- Har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.
- Är 55 år eller äldre.

En gemensam nämnare för inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden är att de i genomsnitt löper en högre risk än andra att hamna i långvariga perioder av arbetslöshet (även om det finns betydande variationer mellan individer). Detta då utflödet till arbete är lägre i dessa grupper än bland övriga inskrivna arbetslösa.

Bland exempelvis inskrivna arbetslösa som saknar gymnasieutbildning är utflödet till arbete 4 procent per månad, vilket kan jämföras med 8 procent bland de som har en gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Även bland utomeuropeiskt födda är utflödet omkring 4 procent att jämföra med 9 procent bland inrikes födda och 7 procent bland personer födda i Europa.

Utflödet till arbete är lägst bland personer som är födda utanför Europa och som saknar en gymnasieutbildning, där det är omkring 3 procent. Högst är utflödet bland inrikes födda som minst har en gymnasieutbildning, omkring 10 procent. Hos

inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa med motsvarande utbildningsbakgrund är andelen omkring 5 procent.³

En följd av detta är att andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete (12 månader eller mer) är tydligt högre bland de som är födda utanför Europa och bland dem som saknar en gymnasieutbildning än bland övriga inskrivna arbetslösa. Något som också för inskrivna arbetslösa som har en funktionsnedsättning och för inskrivna arbetslösa som är 55 år eller äldre.

För att exemplifiera: bland utomeuropeiskt födda är andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete omkring 46 procent – hos övriga inskrivna arbetslösa är den andelen 37 procent. Även bland de som saknar gymnasieutbildning är andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete omkring 46 procent, vilket är 9 procentenheter högre än för de som minst har en gymnasieutbildning. Andelen inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete tenderar dessutom att öka.⁴

3.1 Sju av tio inskrivna arbetslösa har en utsatt ställning på arbetsmarknaden

Sedan 2006 har andelen inskrivna arbetslösa med en utsatt ställning på arbetsmarknaden ökat från 50 till 72 procent. Annorlunda uttryckt har antalet inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden ökat med 103 000 till 260 000, medan övriga inskrivna arbetslösa har minskat med 52 000 till 103 000. Det har således skett en mycket kraftig förändring av sammansättningen av de inskrivna arbetslösa.

Utvecklingen kan dels förklaras av konjunkturella och strukturella orsaker, dels av ett antal arbetsmarknadspolitiska reformer, genom vilka antalet och andelen inskrivna arbetslösa som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden ökat. Dessa förändringar har också inneburit att sammansättningen inom gruppen av inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden har förändrats påtagligt.

För tio år sedan karaktäriserades gruppen arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden av att de i hög grad saknade gymnasieutbildning. Då saknade 53 procent, eller 83 000, av de inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden en fullständig gymnasieutbildning medan omkring 27 procent, motsvarande 42 000 personer, var födda utanför Europa. År 2016 är bilden en annan.

Inte minst har Arbetsförmedlingens uppdrag kring utrikes födda och ansvaret för etableringen gjort att fler personer med utomeuropeisk bakgrund numera återfinns hos myndigheten. Antalet inskrivna som är *födda utanför Europa* har mer än trefaldigats, till 151 000. Andelen inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa

---

³ Andelen som går till arbete är beräknat som antalet inskrivna arbetslösa som går till arbete en given månad dividerad med antalet inskrivna arbetslösa samma månad plus antalet nyinskrivna arbetslösa månaden innan.

⁴ Se *Perspektiv på långtidsarbetslösheten* (URA 2017:1, Arbetsförmedlingen 2017) för en mer detaljerad beskrivning av inskrivna arbetslösa med långa tider utan arbete.

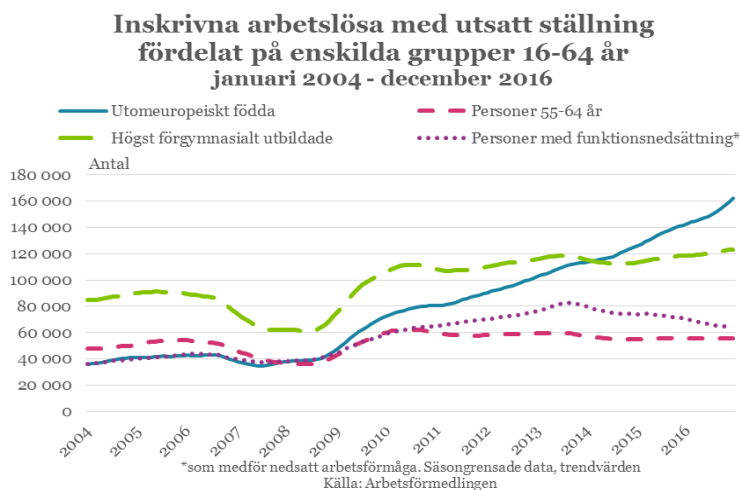
har därmed också mer än trefaldigats; från omkring 13 procent 2006 till 42 procent 2016.

Därmed utgörs gruppen inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden idag till största del av personer födda utanför Europa. Närmare sex av tio inskrivna arbetslösa med utsatt ställning är födda i ett land utanför Europa. Samtidigt utgör de som saknar en gymnasieutbildning alltså ett tydligt inslag bland inskrivna arbetslösa med utsatt ställning, omkring 46 procent saknar en sådan.

Sedan 2006 har antalet inskrivna arbetslösa utan gymnasieutbildning stigit med närmare 50 procent, till 121 000.⁵ Utomeuropeiskt födda har sedan slutet på 2010 svarat för hela ökningen.

Därmed framgår det att en stor andel, 47 procent, av de som är födda utanför Europa och inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen saknar en fullständig gymnasieutbildning. Av dessa saknar i sin tur mer än sex av tio motsvarande en svensk nio (tio) årig grundskoleutbildning. I sammanhanget är det också viktigt att påpeka att det ofta finns en koppling mellan att ha en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga och sakna en fullgjord gymnasieutbildning.

Vad gäller inskrivna arbetslösa som har en funktionsnedsättning och inskrivna arbetslösa 55-64 år är såväl de antals- som andelsmässiga förändringarna betydligt mindre framträdande. Under senare år har endast mindre förändringar skett.⁶

Under 2018 väntas antalet inskrivna arbetslösa som tillhör en (eller flera) av grupperna som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden att stiga till 282 000. Ökningen beror i första hand på fler inskrivna arbetslösa som är födda utanför Europa – en utveckling som i sin tur främst förklaras av ett högt inflöde av nya arbetssökande genom etableringsuppdraget. Parallellt väntas övriga inskrivna

⁵ De som saknar en gymnasieutbildning utgör därmed en tredjedel av samtliga inskrivna arbetslösa.

⁶ Antalet inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning är omkring 67 000 medan antalet som är 55 år eller äldre är 56 000.

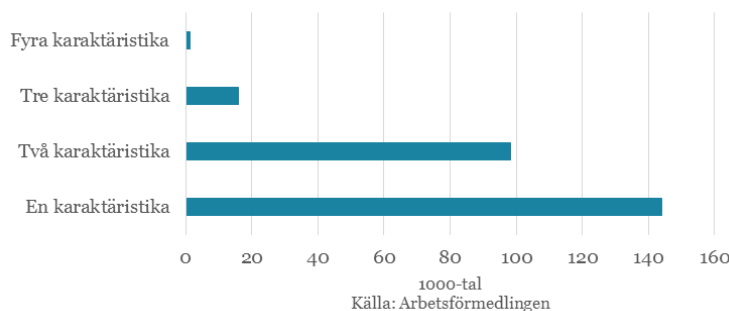
arbetslösa minska till 96 000. Detta betyder att andelen inskrivna arbetslösa med utsatt ställning når 75 procent under 2018.

3.2 Inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknaden: en fördjupad beskrivning

Redovisningen av de fyra delgrupper av inskrivna arbetslösa med utsatt ställning på arbetsmarknadens innehåller dubbelräkningar eftersom en individ kan ingå i mer än av grupperna som faller inom ramen för begreppet utsatt ställning på arbetsmarknaden.

Av de 260 000 inskrivna med utsatt ställning på arbetsmarknaden ingår 144 000 endast i en grupp. Det vanligaste är då att vara född utanför Europa, vilket 68 000 är. Dessa 68 000 har alltså minst en gymnasieutbildning, är yngre än 55 år och har ingen funktionsnedsättning. Antalet som ingår i två grupper är 98 000 och 16 000 ingår i tre grupper. Endast ett mycket begränsat antal inskrivna arbetslösa ingår i alla fyra grupper, omkring 1 400 personer.

Antal inskrivna arbetslösa 16-64 år, med utsatt ställning på arbetsmarknaden, kombinationer av karaktäristika, 2016

Bland dem som ingår i två grupper är den vanligaste kombinationen att vara utomeuropeiskt födda och sakna en fullständig gymnasieutbildning. Antalet som ingår i båda dessa grupper, men inte i någon av de övriga två, är omkring 60 000. Den näst vanligaste kombinationen, som omfattar 13 000 personer, är att sakna en gymnasieutbildning och ha en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga. Bland dem som ingår i tre av de fyra grupperna är den vanligaste kombinationen att vara född utanför Europa, sakna gymnasieutbildning och vara äldre än 55 år.

4 Avslutande kommentarer

Arbetsmarknaden fortsätter att vara stark. Efterfrågan på arbetskraft är god och sysselsättningen fortsätter att stiga – inte minst bland utrikes födda. Samtidigt minskar arbetslösheten, men utvecklingen skiljer sig åt för olika grupper av arbetslösa.

Den tydligaste vattendelaren på svensk arbetsmarknad går mellan de som har en fullgjord gymnasieutbildning och de som saknar en sådan. Sambandet mellan arbetslöshet och utbildning är mycket tydligt – ju högre utbildning desto lägre arbetslöshetsnivå och vice versa. Oavsett utbildningsnivå är dock arbetslösheten tydligt högre för utrikes födda. För en given utbildningsbakgrund är arbetslösheten dessutom även högre för de som är födda utanför Europa jämfört med de som är födda i Europa.

Omkring hälften av de som är födda utanför Europa och inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen saknar en fullständig gymnasieutbildning. Av dessa saknar i sin tur omkring sex av tio en fullständig *grundskoleutbildning*. Dessa har ofta en svag koppling till arbetsmarknaden, vilket gör att de får en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden.

På dagens arbetsmarknad kräver arbetsgivarna nästan alltid gymnasieutbildning, även inom yrken där utbildningskraven traditionellt varit låga. En av de stora utmaningarna för dagens arbetsmarknadspolitik är därför att öka anställningsbarheten bland arbetslösa som har en kort utbildningsbakgrund.

Ett sätt att uppnå detta är att utöka den aktiva arbetsmarknadspolitik till att omfatta mer utbildning. Arbetsförmedlingen ser därför positivt på det kunskapslyft som regeringen aviserat. I sammanhanget kan även det föreslagna studiestartsstödet lyftas fram.

Förutom utbildningsinsatser krävs det sannolikt ytterligare åtgärder och reformer för att minska arbetslösheten och öka sysselsättningen bland dem som står längre ifrån arbetsmarknaden. En sådan åtgärd kan vara att öka ersättningsgraden för subventionerade anställningar.

I allmänhet innebär dock (i princip) alla typer av subventionerade anställningar någon form av undanträngningseffekt. Dessa tenderar dessutom att öka med subventionsgraden. För många inskrivna arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden krävs dock ofta någon form av lönesubvention för att över huvud taget få ett arbete. Detta gäller inte minst långtidsinskrivna som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen har också påpekat att den byråkrati som omgärdar anställningsstöden innebär ett administrativt krångel vilket gör att vissa företag avstår från att använda dessa.

En annan viktig förutsättning för att fler som står längre från arbetsmarknaden snabbare skall komma ut i arbete eller studier är en utvecklad och välfungerande samverkan med kommuner, landsting och näringsliv.

Avslutningsvis kan man konstatera att det är avgörande att Arbetsförmedlingen fortsätter att utveckla och förbättra arbetet med att rusta arbetssökande med rätt yrkeskompetens. Arbetsförmedlingen behöver i ökad utsträckning matcha arbetslösa till utbildning som leder till jobb. Detta är nödvändigt för att möta de ökade utmaningarna med matchningen på arbetsmarknaden.

